

Kurzus kódja(i): BBN-FLM-233.01
BMA-FLMD16-111.01

Kurzus címe: Magyar film a kezdetektől az 1950-es évek végéig

Tanár neve: Vajdovich Györgyi

Kurzus időpontja, helye: hétfő 16 00-17 30, 34-es terem

Kurzus típusa: Előadás

Kurzus leírása: A kurzus a magyar film történetét dolgozza fel a kezdetektől az 1950-es évek végéig, felölelve a némafilmkorszak, a hangosfilmváltás, a harmincas és negyvenes évek, a koalíciós idők és a sztálinista korszak filmjeit. A korszakok tárgyalásánál kitérünk a gyártástörténeti körülményekre, a kor jellemző filmtípusaira, az egyes műfajok sajátosságaira és a szerzői filmes törekvésekre, valamint sor kerül egyes alapvetően fontos filmek elemzésére. A kurzus alkalmassá teszi a hallgatókat a filmtörténeti folyamatok felismerésére és azokra való reflektálásra, valamint arra, hogy a magyar filmtörténetet elhelyezzék az európai filmtörténet átfogó trendjeihez képest.

Részletes tematika:

A filmvetítés, forgalmazás és gyártás beindulása Mo-on (1896-tól 1912-14-ig)

A némafilm aranykora (1914-18): gyárok, alkotók, színészek, filmek

A magyar film a Tanácsköztársaság idején és az 1920-as években

A magyar hangosfilm születése, a korai hangosfilmek; kísérletek a „művészfilm” megteremtésére

A harmincas évek glamúrfilmje (történettípusok, figurák, színészek, a glamúrstílus)

A harmincas évek vígjátékainak műfaji sajátosságai

A magyar filmgyártás átalakulása 1939 után; a vígjáték átalakulása 1939-től; új műfajok megjelenése

A komédia és a melodráma különbségei; a melodráma korai formái, a melodráma a negyvenes években (magyar film noir)

A népi film; realista törekvések megjelenése a negyvenes években

A koalíciós idők filmje; a sztálinista korszak filmjei (munkaverseny- és szabotázsfilmek, kosztümös filmek)

Az 1953-57 közötti korszak filmjei (katasztrófafilmek, vígjátékok, társadalmi parabolák)

A szerzői film korai megjelenési formái 1954-től

Elsajátítandó kompetenciák:

tudás: tájékozódás a magyar filmtörténet megadott korszakában

képesség: a kulturális jelenségek és azok történeti beágyazottságának értelmezése

attitűd: történetileg és társadalmilag meghatározott kulturális jelenségek megértése és elfogadása

autonómia és felelősség: olyan történetileg és politikailag koherens egyéni álláspontok kialakítása, amely segíti önmaga és környezete fejlődését.

Kurzus teljesítésének követelményei: Kollokvium:
A vizsga előfeltétele egy filmismereti beugró a kötelezően megtekintendő filmekből min. 70%-os teljesítéssel. Sikertelen beugró esetén a hallgató nem kap jegyet, a beugrót ismételni egyszer lehet.
A vizsga formája írásbeli dolgozat.

Kötelező és ajánlott filmek: Kötelezően megtekintendő filmek:

2. óra

Korda: Az Aranyember
Uher: A bánya titka

3. óra
Kertész: Jön az öcsém
Székely: Hyppolit, a lakáj
Fejős: Tavaszi zápor

4. óra
Gaál: Meseautó
Marton: Elnökkisasszony

5. óra
Székely: Lovagias ügy
Hamza D.: Egy szoknya, egy nadrág

6. óra
Tóth: 5 óra 40
Székely: Café Moszkva

7. óra
Kalmár: Halálos tavasz
Bánky: Szerető fia, Péter

8. óra
Szóts: Emberek a havason
Radványi: Valahol Európában

9. óra
Keleti: Kiskrajcár
Makk-Szemes: Gyarmat a föld alatt

10. óra
Gertler: Állami áruház
Ranódy-Nádasdi: Ludas Matyi

11. óra
Makk: Mese a 12 találatról
Fábri: Körhinta

12. óra
Várkonyi: Keserű igazság
Máriássy: Egy pikoló világos
Makk: Ház a sziklák alatt

Ajánlott filmek:

Deésy: Aphrodité
Kertész: A tolonc
Lázár: Kék bálvány
Gaál: Címzett ismeretlen
Gaál: Pesti mese
Hamza D.: Külvárosi őrszoba
Balogh: Tomi, a megfagyott gyermek
Martonffy: Egy bolond százat csinál
Patkós: A két Bajthay
Keleti: A tanítónő
Szóts: Ének a búzamezőkről
Keleti: Mágnes Miska
Bán: Talpalatnyi föld
Máriássy: Kis Katalin házassága

Várkonyi: Nyugati övezet
Keleti: Ifjú szívvel
Máriássy: Teljes gőzzel
Bán: Az első fecskék
Makk: Liliomfi
Fábri: Hannibál tanár úr
Várkonyi: Simon Menyhért születése
Makk: A 9-es kórterem
Banovich: Az eltűszentett birodalom
Keleti: Tegnap
Máriássy: Külvárosi legenda
Herskó: Vasvirág

Ajánlott irodalom: **Könyvek**

A Magyar Filmarchívumban őrzött játékfilmek adatait és rövid tartalmát a Magyar Filmográfia tartalmazza. Ld. *Magyar Filmográfia. Játékfilmek – Hungarian Feature Films 1931-1998.* (szerk. Varga Balázs) Budapest, Magyar Filmintézet 1999. (A Nemzeti Filmarchívumban őrzött 1931 előtti filmek adatai a függelékben található)

Balogh Gyöngyi–Gyürey Vera–Honffy Pál: *A magyar játékfilm története a kezdetektől 1990-ig.* Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 2004.

Balogh Gyöngyi–Király Jenő: „Csak egy nap a világ...”. *A magyar film műfaj- és stílustörténete 1929–1936.* Budapest, Magyar Filmintézet, 2000. http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/641428/default/doc_url/Csak_Egy_Nap_a_Vilag.pdf

Király Jenő: *Karády mítosza és mágiája.* Háttér Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1989.

Kóháti Zsolt (szerk.): *A magyar film olvasókönyve (1908–1943). Szöveggyűjtemény.* Budapest, Magyar Nemzeti Filmarchívum, 2001.

Kóháti Zsolt: Magyar film hangot keres (1931–1938). In: *Filmspirál* II. évf. (1996) no. 2. pp. 67–131.; no. 3. pp. 1–52., no. 4. pp. 88–117.; no. 5. pp. 104–134.; III. évf. (1997) no. 6. pp. 58–79.; no. 7. pp.

Kóháti Zsolt: *Tovamozduló ember továbbmozduló világban. A magyar némafilm 1896–1931 között.* Budapest, Magyar Filmintézet, 1996. http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/612405/default/doc_url/x_Kohati_Zsolt_Tovamozdulolo_ember_tovamozdulolo_vilagban_Javitott.pdf

Magyar Bálint: *A magyar némafilm története 1896–1918.* Budapest, Magyar Filmtudományi Intézet és Archívum, 1966.

Magyar Bálint: *A magyar némafilm története 1918–1931.* Budapest, Magyar Filmtudományi Intézet és Archívum, 1967.

vagy: Magyar Bálint: *A magyar némafilm története. Némafilmgyártás 1896–1931.* Budapest, Palatinus, 2003.

Nemeskürty István: *A képpé varázsoltság.* Budapest, Magvető, 1983.

Nemeskürty István: *A magyar film története. (1912–1963)* Budapest, Gondolat, 1965.

Nemeskürty István: *A meseautó utasai. A magyar filmesztétika története 1930–1948.* Budapest, Magvető, 1965.

Nemeskürty István–Karcsei Kulcsár István–Kovács Mária: *A magyar hangosfilm története a kezdetektől 1939-ig.* Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Budapest, 1975.

Sándor Tibor: *Őrségváltás. A magyar film és a szélsőjobboldal a harmincas-nyolcvanas években (Tanulmányok, dokumentumok).* Budapest, magyar Filmintézet, 1992. http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/590255/default/doc_url/Sandor_Tibor_Orsegvaltás.pdf

---

Sándor Tibor: *Őrségváltás után. Zsidókérdés és filmpolitika 1938–1944.* Budapest, Magyar filmintézet, 1997. http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/590345/default/doc_url/Sandor_Tibor_Orsegvaltas_utan.pdf
Szalay Károly: *A geg nyomában.* Budapest, Magvető, 1972. II. fejr. A magyar filmvígjáték karaktere I. (Eszmék, művek, alkotók); III. fejr. A magyar filmvígjáték karaktere II. (Komikus szerkezetek és komikus elemek)
Szilágyi Gábor: *Tűzkeresztség.* Budapest, Magyar Filmintézet, ?.
Szilágyi Gábor: *Életjel. A magyar filmművészet megszületése 1954–56.* Budapest, Magyar Filmintézet, 1994.

Valamint:

<http://magyar.film.hu/filmtortenet/>

Mozgóképtár. CD-ROM. (A magyar játékfilmek története) 1., 2., 3. Budapest, Magyar Filmintézet.

online adatbázis formájában: <http://mkt.yii.hu/portal/hu>

Vajdovich Györgyi: Magyar filmtörténet a kezdetektől 1918-ig. In: *Kettős kötődés. Az Osztrák–Magyar Monarchia (1867–1918).* CD-ROM. Budapest, Enciklopédia Humana Egyesület, 2001., illetve In: *Magyar Kódex 5.* Budapest, Kossuth Kiadó, 2001. (<http://mek.oszk.hu/01900/01905/html/index4.html>)

Vajdovich Györgyi – Varga Balázs: Magyar filmtörténet 1919-től napjainkig. In: *A Dunánál. Magyarok a XX. században (1918–2000).* CD-ROM. Budapest, Enciklopédia Humana Egyesület, 2001., illetve In: *Magyar Kódex 6.* Budapest, Kossuth Kiadó, 2001. (<http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/index4.html>)

Tematikus folyóiratszámok:

Filmspirál no. 30. Janovics Jenő

Filmspirál no. 31. Máriássy Félix

Filmspirál no. 33. Fejős Pál

Metropolis 1998 nyár: Szóts István <http://www.metropolis.org.hu/sz-337-ts-istvan-2>

Metropolis 17 (2013) no. 2.: *Magyar film 1939–1945*

<http://www.metropolis.org.hu/magyar-film-1939-1945>

Metropolis 18 (2014) no. 3.: *Klasszikus magyar filmvígjáték*

<http://www.metropolis.org.hu/klasszikus-magyar-filmvigjatek>

Metropolis 22 (2018) no. 3.: *A magyar film társadalomtörténete 1.*

<http://www.metropolis.org.hu/a-magyar-film-tarsadalomtortenete>

Cikkek

Balogh Gyöngyi: A stílussteremtő magyar film. Székely István: Hyppolit, a lakáj I–II. *Filmkultúra* XXX. 1994 szept. és 1994 okt.

Balogh Gyöngyi: Beszélni tanul a kép. A magyar hangosfilm születése és A kék bálvány. *Filmkultúra* XXX. (1994) no. 6. pp. 11–5.

Balogh Gyöngyi: Nevető és síró polgári mozi. *Kultúra és közösség* 1990/2. pp. 92–113.

Benke Attila: Hazatérések. Házasság és család válsága az 1939-1945 közötti magyar családi melodramákban. *Metropolis* 17 (2013) no. 2.

<http://www.metropolis.org.hu/hazateresek>

Bolykovszky Béla: A magyar filmművészet szolgálatában. Visszaemlékezések. *Filmkultúra* XXVII (1991) I. rész: no. 4. pp. 5–16., II. rész: no. 5. pp. 32–42.

Czakó Ágnes: A bánya titka. *Filmkultúra* XXIX (1993) no. 3. pp. 25–24.

Karcsai Kulcsár István: Emlékezés egy humanista filmkészítőre. [Balogh Béla] *Filmkultúra* XXI (1981) no. 1. pp. 40–43.

Karcsai Kulcsár István: „Őrségváltás” után. „Népi film” 1939–1944. *Filmkultúra* XXI (1985) no. 11. pp.14-24. (emc-n)

Király Jenő: Fenn az égből az angyalok vigyáztak ránk. *Kultúra és közösség* 1990/2 pp. 71–91.

Kovács Mária: Balogh Béla és a szentimentalizmus. *Filmkultúra* XXI (1981) no. 1. pp. 44–46.

Kóhádi Zsolt: Dalmáciai motívumok. Deéry Alfréd: Aphrodité. *Filmkultúra* XXVIII (1992) no. 4. pp. 41–45.

Kriston László: Kertész Miksa bátyánk munkamániás élete. *Filmtett* 2012.

<http://www.filmtett.ro/cikk/3048/kertesz-miksa-batyank-munkamani-as-elete-1->

[resz-az-europai-tanuloevek](#)

<http://www.filmtett.ro/cikk/3052/kertesz-miksa-batyank-munkamania-elete-2-resz-a-zsaner-kameleon>

<http://www.filmtett.ro/cikk/3056/kertesz-miksa-batyank-munkamania-elete-3-resz-a-warner-studio-reme>

Lakatos Gabriella: „Én olyan rettenetesen gyűlölöm, ahogy még nem szerettem senkit.” A magyar screwball comedy 1931 és 1944 között. *Metropolis* 18 (2014) no. 3. <http://www.metropolis.org.hu/en-olyan-rettenetesen-gyulolom-ahogy-meg-nem-szerettem-senkit-1-1>

Pápai Zsolt: El nem csókolt csókok. Megjegyzések a magyar film noirról. *Metropolis* 17 (2013) no. 4. pp. 8–32. <http://www.metropolis.org.hu/el-nem-csokolt-csokok-1>

Vajdovich Györgyi: A magyar film 1939 és 1945 között. *Metropolis* 17 (2013) no. 2. 6–10. <http://www.metropolis.org.hu/a-magyar-film-1939-es-1945-kozott>

Vajdovich Györgyi: Ideológiai üzenet az 1939-1944 közötti magyar filmekben. *Metropolis* 17 (2013) no. 2. pp. 68–76. <http://www.metropolis.org.hu/ideologiai-uzenet-az-1939-1944-kozotti-magyar-filmekben>

Vajdovich Györgyi: Vigjátékvaltozatok az 1931–1944 közötti magyar filmben. *Metropolis* 18 (2014) no. 3. pp. 8–22.

<http://www.metropolis.org.hu/vigjatekvaltozatok-az-1931-1944-kozotti-magyar-fimben-1>
